

lungometraggio fu proiettato un documentario. Anzi allora esisteva il cosiddetto “avanspettacolo”, in cui gli artisti luccicanti di olio intrattenevano l’Ospite Illustre davanti allo schermo bianco. Si avvertiva la fatica dei film del “neorealismo”, la corrente di cui István Szóts fu uno dei padri e per la quale il maestro ungherese venne elogiato dai giovani critici italiani nelle colonne di *Cinema*, dopo la presentazione del suo film *Emberek a havason* (*Uomini sulla montagna*) al Festival di Venezia nel 1942. Quei critici (De Santis, Lizzani) in seguito sarebbero stati cultori appassionati di quella corrente cinematografica che ottenne un successo internazionale straordinario. È caratteristico che un politico sottolineasse con disappunto che «i panni sporchi si lavano in famiglia». Non si era ancora placata la tempesta del film *La strada* quando scoppiò la bomba de *La dolce vita* e contemporaneamente ebbe inizio quel fenomeno che è proprio di qualunque scuola di successo: trafugata la ricetta dalla cucina, apparvero gli epigoni, tutti privi degli ingredienti di base. Si rivelò una marcia verso il commerciale con bombe del cinema come la Lollobrigida nei ruoli principali di storie di limonate. Io fui presente al corso di Antonioni presso il C.S.C; poi tornai a casa al di là della “cortina di ferro”.

Parlo con riconoscenza dei miei educatori, l’ho fatto anche quando mi hanno chiesto di tenere due corsi di regia: Renato May (di cui ho tradotto un libro in ungherese assieme a quello di Lizzani con la sua *Storia del cinema italiano*), Fioravanti, Cincotti, Castello, Rosada, Montesant, il principe Massimo, alcuni dei quali successivamente avrebbero seguito con attenzione la mia attività. Ritengo una gran fortuna aver potuto assimilare in gioventù lo spirito mediterraneo, nel quale non faccio distinzione fra greci e latini, poiché Numa era sabino e sappiamo da Plutarco che i sabini si ritenevano discendenti degli spartani, e sono stato felice quando alcuni critici del campo hanno creduto di riscontrare quello spirito nei miei film.

Una volta diedero *Ladri di biciclette* al Cinema Rialto. Ci godemmo la visione di quel capolavoro nella platea affollata. Alla fine della proiezione ricevemmo un regalo: De Sica in persona apparve con i suoi cappelli bianchi di fronte allo schermo bianco e ringraziò per l’ovazione che non accennava a cessare. Noi studenti del C.S.C. ci affrettammo verso la porta d’ingresso e pregammo il Maestro di lasciarsi fotografare con noi. De Sica accettò con i suoi modi amabili. Improvvisamente mi prese l’angoscia. Mi guardai attorno furtivamente; tranquillizzato, mi voltai di nuovo. Il compagno Togliatti non c’era. Come del resto mostra la foto allegata qui di seguito.

István Gaál

kor is olajtól csillogó testű artisták szórakoztatták a Nagyérdeműt a fehér vászon előtt. Érezhető volt a “neorealista” filmek fátadása, annak az irányzatnak, amelynek egyik atyja a magyar Szóts István, akinek tisztelettel adóztak a fiatal olasz kritikusok a “Cinema” hasábjain, látván a magyar mester “Emberek a havason” c. filmjét a velencei fesztiválon 1942-ben! Ezek a kritikusok /De Santis, Lizzani/ később lelkes művelői voltak ennek az irányzatnak, mely fantasztikus nemzetközi sikereket ért el. /Jellemző persze az is, hogy az egyik politikus rosszállóan megjegyezte “az ember otthon mossa a szennyest”. /Még el sem ült a vihar az “Országúton” c. film miatt, berobbant “Az édes élet”, ugyanakkor elindult az a törvényszerű folyamat, ami

minden sikeres iskola sajátja: feltűntek epigonok a konyháról elcsent recepttel, csak megfelelő alapanyag nélkül. Vagyis a kommersz felé masírozás olyan bombázókkal a limonádé sztorik főszerepeiben, mint Lollobrigida. Én még jelen voltam Antonioni sorozatánál a C.S.C.-ben, majd hazatértem a “vasfüggönyön” túlra. Hálával emlegetem kinti nevelőimet, ezt tettem akkor is, amikor engem kértek fel két rendezői kurzus megtartására: Renato May /neki egy könyvét le is fordítottam magyarra Lizzani: Az olasz film történetével együtt/ Fioravanti, Cincotti, Castello, Rosada, Montesant, il principe Massimo, akik közül néhányan később is figyelemmel követték munkásságom. Nagy szerencsémnek tartom, hogy ifjan tudtam belélegezni a mediterrán szellemiséget /mivel nem teszek különbséget görög és latin között, hiszen Numa szabin volt és Plutarchostól tudom, hogy a szabinok a spártaiak leszármazottjainak tartották magukat/, és boldoggá tett néhány értő kritikus, akik úgy vélték, hogy ez a szellemiség fellelhető a filmjeiben.

Egy alkalommal a Rialto filmszínházban vetítették a *Biciklitől-vajokat*. Mi a zsúfolt nézőtérén gyönyörködve néztük ezt a remekművet. S a vetítés végeztével ajándékot kaptunk: maga De Sica lépett a fehér vászon elé fehér hajával, s köszönte meg a szünni nem akaró ovációt. Néhányan a C.S.C. hallgatói kisértünk a színpadi bejáró ajtajához és megkértük a Mestert, engedné magát lefényképezni közöttünk. De Sica elbűvölő gesztussal mondott igent. Hirtelen szorongás vett rajtam erőt. Lopva körülnéztem, de megnyugodva fordítottam vissza a fejem. Togliatti elvtárs nem volt ott. Ahogy ez a mellékelt fotóból is kiderül.

Gaál István

In 1959 I arrived in Rome, where, thanks to a scholarship, I became a student at the Experimental Center for Cinematography. Although Americanization and consumerism had already begun to affect the city, mainly because of the Marshall Plan, I sensed an extraordinary dynamism in the air. The cinemas were crowded and people followed with great interest as well the so-called “avanspettacolo,” in which artists entertained the illustrious Guest in front of the white screen.

I had many teachers, and I thank them for helping me assimilate this Mediterranean spirit. The photo above is an image of maestro Vittorio De Sica with some of his students, including me, at the Experimental Center for Cinematography in Rome.